

שאל ברט

מחזור ל"ד | סטודנט לביוטכנולוגיה באוניברסיטת בר-אילן

ואבית תהילה מבשר ודם - והיא תהילתך!

אחד היסודות המרכזיים של ראש השנה הוא המלכת הקב"ה. במרכזה של המלכויות שבתפילת היום, אנו מכריזים קבל עם ועולם - "ה' אלוהי ישראל ומלכותו בכול משלה". אולם אם נתעמק בכך, נדמה שהבחירה בראש השנה המלכת הקב"ה כלל איננה מובנת מאליה.

כידוע, אחד המאפיינים של חודשי אלול ותשרי הוא החזרה בתשובה. בדאלו אנו עושים חשבון נפש על כל המעשים שעשינו בשנה החולפת, ובמהלך מנסים לשוב מחטאי העבר. אם כן, מדוע דווקא ראש השנה הוא היום המלכת הקב"ה? נדמה שדווקא בראש השנה - לאחר שנזכרנו בכל החטאים שחטאנו ובכל הנפילות שאירעו לנו במהלך השנה - האמירה שהקב"ה הוא ושכל הבריאה חייבת להישמע למרותו מאבדת משהו מתוקפה?!

'אני פלוני ואני חוטא'...

ייתכן שפתרונה של תמיהה זו נעוץ בהבנת מהותם של ראש השנה ושל הנפש הקודם לו.

נהוג לחשוב שבראש השנה אנו בוחנים את מעשי השנה החולפת כדי להצטוות החטאים שחטאנו. אולם לענ"ד הסתכלות זו איננה מדויקת. ראש השנה - כל הוא: תחילת השנה. יום זה פותח את השנה הבאה עלינו לטובה. במהותו, נועד לנעול את השנה הקודמת, אלא להוות 'נקודת מוצא' לשנה העומדת מזה עלינו לבצע בתחילתה של שנה חדשה? כידוע, ישנן תיאוריות מגוונות העוסקות באופן שבו ניתן להיגמל מהתמכרויות שונות. אנשים רבים ברחבי העולם מתיימרים להימורים, למין, לאלכוהול ולמוזיקים אחרים, וקיימות שיטות שונות להשתמדהתמכרויות אלו. אם ננסה להשוות בין תהליך הגמילה של אדם מכוה התהליך המוכר לנו של חזרה בתשובה מחטאים שאליהם אנו 'מכורים', שנגיע למסקנה כי הדבר הראשון שאוחזו צריך המוכר לעשות הוא לעמוד

דווקא בשל הפן ה'פסימי' של ראש השנה שאותו הצגנו, נדמה שראוי הוא היום שבו אנו ממליכים את הקב"ה:

שכל שיצרו גדול, כאשר הוא עושה רצון שמיים הוא הגדול. כי כאשר מי שהוא משוקע בתכלית תוקף ענייני עולם הזה ותאוותיו המשכיחים לגמרי מה' יתברך, והוא מתחזק ונוכר להכיר את בוראו – הרי זה קילוס עצום יותר.

(תקנת השבים, סימן ב')

דווקא בראש השנה, שבו אנו עומדים בשפל המדרגה ומכירים בכך שב החטאים שעשינו במהלך השנה החולפת אנו שקועים בתהומות החטא, המלכתנו את הקב"ה עלינו משמעות כפולה ומכופלת. שהרי אין כלל בכך שהמשנה למלך מכיר במלכותו של אדונו; הוא המשנה למלך - כלומר ברירה?! דווקא כאשר העני המרוד, השפל והמאוס, מחליט להמליך על עצמו המלך, הדבר מורה על גדולת מלכותו של השליט.

מאלכוהוליסטים למלאכים

לאור דברינו, נוכל להבין את הפער הקיים בין ראש השנה ובין יום הכיפור ביום הכיפורים אנו נדמים כמלאכים. ביום זה באה לידי ביטוי העובדה ש כל החטאים והעוונות שלנו - במהותנו אנו צדיקים וישרים. ביום זה בחינת "ישראל, אף על פי שחטא - ישראל הוא". לעומת זאת, בראש השנה לנו להידמות למלאכים. להיפך, מתוך הידיעה העמוקה שאנו רחוקים מלאכים, שהרי אנו מלאי עון באמת ובתמים ומכורים עד מעל לראש ולמידות רעות, עלינו לעמוד בפני הקב"ה ולהמליך אותו בכנות. לאור בהיותנו בעלי חומר ותאוות, המלכתנו את הקב"ה מקבלת משמעות. אם כך, המלכתנו את הקב"ה בראש השנה היא למעשה 'המלכתנו' את כאשר אנו מבינים שלמרות ש'כולנו אלכוהוליסטים', בכל זאת המלכות הקב"ה היא בעלת ערך - ידיעה זו מעניקה תוקף ואישור גם לקיומנו ש בשפל המדרגה יש לנו חשיבות. העמדה ה'נחותה', כביכול, שאותה אנו לידנו כיווני ראש השנה, היא המאפשרת לנו להמליך את הקב"ה ואנו רב

שנכנעתי ליצר והלכתי שולל אחרי פיתוייו נפלתי בתהומות ההתמכרות, אולם למעשה היא איננה חלק ממני!.

אולם במפתיע, ברבות מהתיאוריות זהו איננו השלב הראשון. לשיתן, השלב הראשון שאותו צריך לעבור אדם המכור לאלכוהול, לדוגמא, הוא לעמוד בפני החברה שמסביבו, עם כל הכאב הכרוך בכך, ולומר בלב שלם: 'אני פלוני ואני אלכוהוליסט'. 'לצערי', על המכור להודות בפני עצמו, 'כרגע במהותי אני מכור, גם אם אינני מרוצה מכך...'

ואכן, במחשבה שנייה, יש היגיון רב בגישה זו. בשלב הראשון, בפתיחתו של תהליך חדש, אל לנו לשגות בדמיונות אודות המקום שאליו אנו מעוניינים להגיע בהמשך הדרך. הדבר הראשון שאותו עלינו לעשות הוא להבין היכן אנו נמצאים כעת. רק מתוך הכרה במצבו העכשווי, יכול האדם להביט לעבר עתידו ולנסות לתכנן היכן הוא מעוניין להיות בעוד מספר תודשים. ההכרה הכואבת במקום שבו אנו נמצאים בהווה, היא הפתח לשינוי העתידי.

נדמה שזוהי גם מטרת חשבון הנפש של ראש השנה. כפי שאמרנו, ראש השנה הוא נקודת ההתחלה של השנה העומדת בפתח. כאשר אנו עומדים בתפילת ראש השנה ומודים בפני הקב"ה שנפלנו בשנה החולפת בחטא החמדה, אין כוונתנו לטעון שנפילה זו הייתה נפילה 'מקרית' ובמהותנו אנו צדיקים. לאמירה כזו יש מקום, אולם לא בראש השנה. אל ראש השנה עלינו להגיע בעמדה הנפשית ההפוכה בדיוק. עלינו לעמוד בפני הקב"ה ולהודות בכנות - עם כל הכאב הכרוך בכך - שאנו חמדנים; ודוברי לשון הרע; וגולנים. לאור מה שעשינו בשנה החולפת, אנו עומדים בפתיחת השנה כדלים וכרשים, ומכירים במקום שאליו הבאנו את עצמנו. איננו צדיקים במסווה של בעלי תאוה, אלא אנו באמת ובכנות בעלי תאוה. לצערנו, זהו האופי שלנו כרגע. רק מתוך הכרה זו, נוכל לאחר מכן להתחיל לתכנן את 'תהליך הגמילה' שאנו מתעתדים לעבור בשנה הקרובה:

שאלתו של השב בתשובה לא תהיה כדברי הרמב"ם: 'האם יכול אני לשנות את אורח חיי?', אלא 'האם יכול אני לקבל את עצמי?' – יכולת שאינה פשוטה כלל ועיקר, אולי בלתי אפשרית, משום שהיא מחייבת את האדם לוותר על נקודת הראות האישית, על האגו שלו.

בראש השנה מתגלה שכנסת ישראל, באנושיותה ועם הפגמים הקיימים בה -
ודווקא בגללם, ראויה להמליך את הקב"ה.

אשר אימתך בהמון מלאכים, בהלוך מחנות, בועד אלפים, בויכוח
רבבות ומוראך עליהם.

[ואף על פי כן -] ואביתה תהילה מסרוחי מעש, משבעי רגז, מעדורי
אמת, מעמוסי בטן... והיא תהלתך!

ואבית תהילה מבשר ודם, מהבל ותהו, מחציר יבש, מצל עובר ומציץ
נובל, ומתים במשפט וחיים ברחמים, ונותנים לך פאר חי העולמים
- ותפארתך עליהם!

(פיוט לתפילת מוסף של יום הכיפורים)